

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

48

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-83-4

BRNO 2007

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis, vydává Archeologický ústav Akademie věd České republiky Brno.
Peer-reviewed journal published by the Institute of Archaeology, Brno.

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Rutt kay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Balázs Komoróczy, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Blanka Veselá

Technická redakce
Technical Editors

Dana Gregorová

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz
<http://www.iabrno.cz>

KNIHOVNA AV ČR

PD 1520

48, 2007

90270/09

Obrázek na obálce
Cover illustration

Jeskyně Býčí skála. Geometrický vzorec, datovaný do eneolitu.
Býčí skála Cave. A geometric pattern dated to the Aeneolithic.

Vychází jednou ročně/Published yearly

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-83-4

Copyright © 2007 by the Archeologický ústav AV ČR Brno, and by the authors.

Kniha byla vydána s přispěním Akademie věd ČR

Tisk/Print Bekros

Pokyny pro autory na internetové stránce
Instructions to authors on internet pages

<http://www.iabrno.cz>

SLATINA (k. ú. Slatina u Jevišovic, okr. Znojmo)
Intravilán obce. Doba středohradištní, mladohradištní (10.?, 2. pol. 12.–poč. 13. století), středověk. Sídliště, areál zámku. Záchraný výzkum.

Při výstavbě vodovodu v obci se podařilo v prostoru zámeckého návrší prokázat raně středověké osídlení a zachytit rozsah podzemí starších fází dnešního zámku. Předmětné území se nachází na ZM ČR 34-11-01 v měřítku 1 : 10 000 v okolí bodu 148 mm od západní sekční čáry a 352 mm od jižní sekční čáry. V prostoru zámku je geologické podloží tvořeno světle žlutou prachovou hlínou – spraší, která pravděpodobně nasedá na skalní masiv. Zachycené raně středověké osídlení se nachází na mírném svahu s jihovýchodním sklonem a nadmořskou výškou 368 m n. m. Za důležitý nález lze pokládat i zachycenou část zásobní jámy 500, kterou můžeme na základě menšího souboru keramiky datovat na sklonek 12. a počátek 13. století. Fragment okraje hrnce vyrobeného z materiálu s příměsí grafitu a zdobeného hřebenu vlnicí bychom mohli zařadit s otazníkem až do století 10. Objekt tak představuje první stratifikovaný doklad nejstaršího raně středověkého vývoje obce.

Obr. 142. Slatina. Pohled na zámecké návrší s trasou výkopu v místě nálezu středověkých sklepů.
Slatina. Blick auf den Schloßberg mit der Grabenslinie in der Stelle der angeschnittenen Keller.

Na zámeckém návrší pak výkopy porušily dva středověké, případně novověké sklepy, které však již utrpěly předchozími zásahy a dnes jsou už nefunkční (Obr. 142). Sklep č. 1 byl vymezen celokameným zdívkem z lomových kamenů kladebných na pískitou, okrovou maltu, o síle zdíva 40 cm. Stejně mocná byla i klenba. Dochovaná část sklepa měla 5 m na délku; 1,5 m na šířku a 2,2 m na výšku. Sklep č. 2 pak byl z větší části zasypán a porušen. Podařilo se ho tak zachytit pouze v délce 2 m a šířce 3,3 m. Oba sklepy měly orientaci sever–jih a zcela jistě je lze interpretovat jako součást podzemí zámku.

Zdeněk Čížmář

Resumé

Slatina (Kataster Slatina u Jevišovic, Bez. Znojmo). Mittele-/jüngere Burgwallzeit. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

STRÁŽNICE (k. ú. Strážnice na Moravě, okr. Hodonín)

Ulice Jana Skácela č. p. 699. Novověk. Opevnění. Záchraný výzkum.

V roce 2006 byl Masarykovým muzeem v Hodoníně proveden záchraný archeologický výzkum, vyvolaný výkopem pro novou přístavbu domu č. p. 699 v místech nedaleko tzv. Veselské brány, tvořené dnes již zaniklou hranolovou věží a dvěma přilehlými půlkruhovými baštami. Poloha pozitivních kontextů v nadmořské výšce okolo 182 m je na ZM ČR: 10 000 (list 34-22-20) je určena souřadnicemi 396/131 mm od Z/J s. č.

K důležitým nálezům patřil příkopovitý útvar, zachycený těsně pod povrchovou recentní navážkovou vrstvou na severním a částečně jižním profilu stavební jámy s celkovou šířkou cca 790 cm, jehož vanovitý profil s nepatrně zvrstveným tmavým zásypem jílovitého charakteru se zahluhoval nejméně 240 cm do šterkového podloží. Vzhledem k omezení spodní niveletou stavby nebylo možné stanovit celkovou hloubku příkopu, zasažen nebyl ani prostor s případnou zachovanou částí sypaného valu, zpevněného pravděpodobně kůly. Zdokumentovaný úsek i přes intenzivní sondáž bohužel neposkytl datovatelný materiál. Na základě písemných pramenů je však možné ztotožnit příkop s městským opevněním, vystaveným, resp. obnoveným okolo poloviny 16. století.

Zámek. Novověk. Zámek. Záchraný výzkum.

V listopadu 2006 realizovalo Masarykovo muzeum v Hodoníně záchraný archeologický výzkum, vyvolaný neohlášenými výkopovými pracemi při výstavbě nového vodovodu pro zámecký areál ve Strážnici. Zemní práce probíhaly v bezprostřední blízkosti dnešního zámku, původně zeměpanského hradu, jehož existence je na základě indicií v písemných pramenech předpokládána od 60. let 13. století. Vzhledem k pozdnímu ohlášení stavby však bylo možné sledovat výkop přetínající kulturní souvrství v lomené linii od zpevněného prostranství před zámkem k mostu přes dnešní Baťův kanál až ve fázi těsně před samotnou pokládkou, kdy

nejnižší horizont překryl pískový podsyp (ZM ČR 1: 10 000, kladový list 34-22-20, souřadnice 358/226 mm od Z/J s. č.). Výzkum kladl důraz na zdokumentování nalezených prvků, vedoucí k analýze jejich funkce a datace, a na jejich geodetické zaměření se zanesením do systému GPS. Pro zpřesnění nálezu situace bylo na relevantních místech s pozitivními doklady zděné architektury použito tzv. mikrosondáže s cílem zjistit charakter předchozích stavebních počínů, resp. výkopů a zajistit chronologicky signifikantní nálezy pro ověření doby existence, resp. prostorového uspořádání.

V místě zemních prací byl pozorován sled vrstev, u nichž nebylo vzhledem k nejnižší stanovené niveletě stavby dosaženo původního půdního horizontu tvořícího podloží. K hlavním typům kontextů patřilo hlinitá nadloží (s. j. 100), zpevněná asfaltová plocha komunikace včetně tzv. kufru (s. j. 101), černá hlinitá navážková vrstva (s. j. 102), hnědá hlinitá destrukční vrstva silně promíšená stavebním odpadem (s. j. 103), hlinito-písčítá vrstva (s. j. 104) a v ní zahluobené zděné destrukce i souvislé řady kameno-cihelného charakteru, pojené kvalitní vápennou maltou (s. j. 800, 801, 802, 803). V průběhu výzkumu došlo k objevu nových archeologických skutečností, které svým způsobem přispívají k objasnění některých dříve pouze předpokládaných, resp. nedokonalé doložených faktů, týkajících se zvláště zástavby v okolí vlastní budovy zámku. Zajímavým objevem jsou především středověké a novověké zdi, nalezené relativně dobře zachované ve třech úsecích na trase výkopu.

V prvním případě, v prostoru nejbliže k zámku, se i přes poměrně úzký výkop o šířce cca 60 cm, zachycující jen malý segment zděné konstrukce, navíc dobře dokumentovatelný jen na profilu západní stěny, může jednat o zachovanou část středověké, zřejmě gotické hradby uzavírající předhradí. O této skutečnosti svědčí nejen poměrně velká šířka, jejíž mocnost se i přes nepříznivé podmínky výzkumu podařilo prokázat nejméně na 140 cm a výšku nejméně na 120 cm, ale také daná poloha, nacházející se v linii dnes již zmizelého opevnění, doloženého situační mapkou z počátku 18. století.

U další konstrukce, lépe dochované jen na profilu východní stěny, jde pravděpodobně o zbytek bastionového opevnění z období novověku, což by opět potvrzovala i celková poloha navazující na cca 30 m východně dodnes zachovaný zbytek valu. Ideální průřez indikuje celkovou podobou hradby, sestávající původně z navršené zeminy, zpevněné snad dřevěnými trámy, později ovšem oplenované z obou stran cihelnou zdí. Vzhledem k plánované spodní niveletě stavby má nejnižší zdokumentovaná úroveň základů obou zdí (cca 280 cm od sebe vzdálených) hloubku nejméně 160 cm od dnešního povrchu. Rozborem dosavadních písemných i ikonografických pramenů sloužících k upřesnění celkové geneze novověké fortifikace lze usuzovat, že ohrazení opevněním s bastiony proběhlo zřejmě v pozdně renesančním období, tedy v 1. polovině 17. století. Nасыpané valy s pětibokými bastiony, vystupujícími do předpolí, uzavíraly plochu pětiúhelníku s využitím některých úseků starší gotické hradby. Předpokládána je poprsní zeď se střílnami pro děla na vnější hraně; podepření valů ze zadu dokládá dodnes dochovaná zeď s příloženými budovami obvodové zástavby na severu areálu. Trojboký ravelin před Černou branou a mostem přes strouhu náleží zřejmě až mladšímu období. Tuto situaci mohl zachránit archeologický výzkum v podstatě potvrdit, určitým otaz-

níkem je však přesná datace výstavby jednotlivých konstrukčních prvků, víme-li, že několik vojenských kampaní citelně dolehnuvších v průběhu 17. a 18. století na město Strážnici a zámek a celkově také rozmach technických možností mohly mít za následek fázoovaný stavební vývoj. Za nález pouze obecně chronologicky zařaditelných předmětů novověkého charakteru v tomto prostoru se dají označit odkryté zbytky keramických nádob, ovšem s relativně nízkou vypovídací hodnotou, neboť nepatří mezi příliš chronologicky signifikantní (umístění v navážkové vrstvě navíc umožňuje uvažovat o jejich redepozici ze starších kontextů). Určitým vodítkem může být dochovaná úřednická zpráva týkající se opravy a vytvoření šanci, datovaná do roku 1703, kdy byl díky bezprostřednímu ohrožení kladen značný důraz na důkladné a nepřerušované budování, včetně nedělí a svátků odpoledne.

Dalším přínosem je odkryv rozsáhlé kameno-cihelné destrukce v místech okolo dnešní kapličky, patřící s největší pravděpodobností zbytkům konstrukce jednoho z prvních mohutných mostů nad bývalým korytem Morávky, dnes již posunutém výstavbou Baťova kanálu, která v tomto prostoru v minulosti meandrovala blíže směrem k zámku. Také zde byly pouze výjimečně na některých místech patrné drobné keramické zlomky nádob, jako doklady regionálního vývoje hmotné kultury v novověkém období, jejichž vypovídací hodnotu nelze z dnešního pohledu přeceňovat. Srovnáním s písemnými prameny je možné uvažovat, že se zde v tomto případě jedná o pozůstatky tzv. řetězového mostu Ing. Snircha z roku 1824, vůbec prvního ve střední Evropě.

Přestože nedošlo k objevu středověkých archeologických kontextů ani starších situací s pozůstatky lidské činnosti, lze i tak při celkových dějinách osídlení a zástavby v zámeckém areálu počítat s dochovaným reliktem bastionového opevnění, případně s další zástavbou, související s hospodářským či komunikačním zázemím zámku.

Jaromír Šmerda

Resumé

Strážnice (Bez. Hodonín). Jana Skácela Gasse Nr. 699. Neuzeit. Stadtbefestigung. Rettungsgrabung.

Strážnice (Bez. Hodonín). Schloss. Neuzcit. Schloss. Rettungsgrabung.

ŠTERNBERK (okr. Olomouc)

Ulice Československé armády. Vrcholný středověk. Novověk. Město. Zachranný výzkum.

V souvislosti s úpravou vzhledu ulice ČSA a výměnou inženýrských sítí (kanalizace a vodovod) byl na ulici Československé armády proveden archeologický výzkum. Identifikace lokality je na mapě ZM ČR (M 1 : 10 000), mapový list číslo 14-44-25 : Z : 229 - J : 264; Z : 230 - J : 264; Z : 234 - J : 240; Z : 232 - J : 238. Výzkum probíhal ve dvou etapách podle postupu stavby. První etapa proběhla v červnu roku 2005, druhá v březnu roku 2006. V roce 2005 byla zkoumána severní polovina ulice a nebylo zjištěno žádné narušení archeologických situací. V roce 2006 byly objeveny a následně prozkoumány dvě zdi a okolní kulturní vrstvy. První zeď je kamenná - postavená na maltu o mocnosti cca 1 metr